

NAE SIMION PLEȘCA

Institutul de Filologie
(Chișinău)DISCURS SOCIOLOGIC ÎN PUBLICISTICA
ȘI POEZIA LUI EMINESCU

Abstract. The study treats one of the greatest themes of Eminescu's poetry and publicistics: „the world as a stage” with which the theme of „commune comedy” or that of „the comedy of lies” is associated. As a result of the analysis performed the author ascertains a unity of vision, rhetorical techniques and the discourse structure. The author even identifies some common expressions used in poems and articles this proving uniform literary art.

Keywords: sociology, rhetorical techniques, grotesque, antithesis, meditation, (thematic) similarity, interrogation, ambiguity, portrayal.

Comună publicisticii poeziei, prozei și dramaturgiei lui Eminescu este viziunea utopică asupra istoriei. Procedeele retorice la antiteza trecut/prezent, cel dintâi elogiul, imnificat, iar cel de-al doilea supus oprobriului, detestat, veștețit cu toate mijloacele satirei, este foarte frecvent.

Este reactualizat mitul „vârstei de aur”, prezent în gândirea utopică de la Platon încoace, sunt mitizate figurile trecutului care au avut un rol deosebit în asigurarea proceselor pozitive ce au marcat punctele de „mărire”: Ștefan cel Mare și Mircea cel Bătrân sunt figuri prototipale, „ființe simbolice”: „Și ce străluciți într-adevăr, ce neasemănat de mari sunt reprezentanții din trecut al neatârării statelor române, față cu epoca noastră? Oare Mircea I, în cei 35 de ani, Ștefan cel Mare în cei 46 de ani ai domniilor lor, au avut o altă preocupare decât neatârarea țării? Mircea I – acest prototip luminos al artei războinice și ai celei diplomatice la români n-a gândit toată viața lui decât la menținerea neatârării. La 1394 bate pe Baiazid Ilderim în memorabila luptă de la Rovine, păstrată în memoria întregii Peninsule Balcanice; la 1395 încheie tratat de alianță cu Ungaria; la 1396 ia parte la bătălia de la Nicopole; la 1398 bate el singur pe Baiazid lângă Dunăre; la 1406 își întinde mâna în Asia și scoate pe Musa ca pretendent în contra lui Soliman I, îl susține cu bani și arme și îl face împărat; la 1412 scoate un alt pretendent, pe Mustafa, în contra lui Mohamed I, ba chiar în anul morții sale, 1418, a ajutat cu bani și arme pe un dictator momentan, anume Mahmud Bedreddin, sperând succese politice din sciziuni religioase între turci. O politică analogă a contrapunerii iscusite a puterilor creștine, a luptei directe cu turcii, au susținut Ștefan cel Mare” [1, p. 19-20]. Este înalt apreciată de poet „suta a șaptesprezecea cu eroii și cugetătorii ei”: Varlaam, Teofan, Matei Basarab care, cu ajutorul bisericii, „maica spirituală a poporului român”, au impus „unitatea de limbă, de datine juridice, religioase și de viață familială” [2, p. 50, 55, 104]. Ca și la Hesiod, după cum observă Monica Spiridon, „eroii” sunt atestați istoric, dar și fabulați fictiv: „În virtutea unei continuități savante a citării, o proiecție fictivizată bine condusă asimilează exemplele numite în retorici *vera* alături de cele categorisite, tot acolo drept *ficta*: mai

precis, pe eroii epici greci, deseori pomeniți de poet, cu descălecătorii de neam (Traian), apoi cu întemeietorii de genealogie dinastică (Basarabii, Mușatinii), în fine, cu o serie de domni pilduitori (Grigore Ghica, Mihai Viteazul ș.a.) până și cu un Dragomir imaginar, plantat de poet în basmul *Tinerețe fără bătrânețe* după ce în prealabil fusese «localizat» pe malurile Dâmboviței și în vremea lui Mircea cel Bătrân” [3, p. 64-65].

Viziunii mitice i se asociază interpretările „paradisice” ale unor moduri de a gospodări tradiționale, precum „socoteala răzășească”: „Se știe că socoteala noastră răzășească despre marile întreprinderi de transport și comunicațiune e cam simplă, însă cu atât mai adevărată. Noi zicem așa: ia atâtea cară cât grâu și oameni ai de transportat la Kiustenge, plătește din visterie prețul transportului, și totuși acesta va fi de zece ori mai mic decât anuitatea ce-o vei plăti zeci de ani de-a rândul pentru un drum de fier ce va transporta scump, pentru un pod ce va costa scump. Am dedus din această socoteală că circulație și transport sunt numai pretexte mărturisite cu mină gravă în public, pe când cauza acestei întreprinderi e gheșeftul în linia întâia, un pod de trecere pentru oștiri împărătești în linia a doua și alte lucruri de-acestea de mare politică europeană” [4, p. 768].

Discursul publicistic în care imnifică „dulcea Românie, țara mea de glorie, țara mea de dor”, apare transpus în discursul liric, în limbaj metaforizat. Schița fenomenologică făcută poporului român în *Icoane vechi și icoane nouă* (subcapitol din *Abecedarul economic*) poate fi interpretat ca un expozeu prozaic, lipsit de figurile retorice specifice eminesciene, dar care trimite la ele („codrul frate cu românul”, „povești și doine, ghicitori, eresuri/ ce fruntea de copil mi-o-nseninară”; „De treci codrii de aramă/ De departe vezi albind ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint/ Acolo lângă izvoară iarba pare de omăt/ Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiat;”) tabloul peisagistic de idilă câmpenească din *Seara pe deal* sau din *Călin – file din poveste*: „De acolo multele tipuri frumoase ce se găsesc în părțile unde ai noștri n-au avut amestec cu nimenea, de-acolo cuminția românului care ca cioban a avut multă vreme ca să se ocupe cu sine însuși, de acolo limba spornică și plină de figuri, de acolo simțământul adânc pentru frumusețile naturii, prietenia lui cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, de acolo povești, cântece, legende, c-un cuvânt de acolo un popor plin de originalitate și de-o feciorească putere formată prin o muncă plăcută, fără trudă, de acolo însă și nepăsarea lui pentru forme de civilizație care nu i se lipesc de suflet și n-au răsărit din inima lui” [4, p. 28].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Mihai Eminescu, Opere, vol. XI, Publicistică (ed. Perpessicius; coord. D. Vatamaniuc), București, Editura Academiei Române, Muzeul Literaturii Române, 1984.
2. Mihai Eminescu, Opere, vol. XIII, Publicistică (ed. Perpessicius; coord. D. Vatamaniuc), București, Editura Academiei Române, Muzeul Literaturii Române, 1985.
3. Monica Spiridon, Eminescu. Proza jurnalistică, București, Editura Curtea Veche, 2003.
4. Mihai Eminescu, Opere, vol. X, Publicistică (ed. Perpessicius; coord. D. Vatamaniuc), București, Editura Academiei Române, 1984.